

ابوالفضل نسایی / ایران

در گفت و گو با یک جامعه شناس مطرح شد

نقش بی بدیل خانواده در جامعه

گزارش

آرزوکنان

خبرنگار

کارکرد و نقش خانواده در شکل گیری شخصیت و آینده فرد و همچنین تأثیر آن بر جامعه، بویژه ارتقای فرهنگی

آن، بر کسی پوشیده نیست. امروزه هرچند با توسعه فضای مجازی، این نقش دستخوش تغییراتی شده است، اما می توان با راهکارهای کلیدی شکل خانواده منسجم را در جامعه توسعه داد. دکتر روح الله ساعی، جامعه شناس و استاذ دانشگاه، در گفت و گو با خبرنگار

«ایران» در این باره می گوید: زمانی یک گروه را به عنوان خانواده در نظر می گیریم که از مرد و زنی تشکیل شده باشد که نسبت به یکدیگر تعهد رسمی داشته باشند که می توان آن را تعهد اجتماعی نامید. خانواده، با عقدی که بین این دو منعقد می شود شکل می گیرد، اما تا زمان تولد کودکان، خانواده شکل کامل خود را پیدا نکرده است. بر اساس پیوند زناشویی، وظایف و حقوقی که اعضای خانواده نسبت به یکدیگر دارند تعریف می شود. این حقوق برگرفته شده از عوامل اجتماعی

و قراردادهایی است که در طول زمان و بر اساس قوانین، آیین و کیش های اجتماعی وضع شده و به وجود آمده است. وی با بیان اینکه یکی از این قوانین مسئولیت پذیری است، می گوید: مسئولیت پذیری افراد در واقع چند فاکتور متفاوت دارد که یکی از این فاکتورها فرهنگ جامعه ای است که فرد در آن بزرگ شده است. یعنی افراد بر مبنای جامعه ای که در آن رشد کرده اند

جامعه جدید

به عنوان یک

جامعه صنعتی

و مدرن و حتی

جامعه ای

که خودش

را از اجتماع

سنتی کنده

ورها کرده،

شکل گرفته و

در این میان

نقش اعضای

خانواده در

گذر زمان

تا حدودی

تحت تأثیر

شکل مدرنیته

قرار گرفته

است

و آیین هایی که در آن جامعه آموخته اند، رفته رفته از پدر و مادر خود و گروه های اجتماعی می آموزند تا چطور با دیگران و اعضای خانواده شان رفتار کنند. این جامعه شناس خاطرنشان می کند: اما می توان گفت در این میان برای انسجام بیشتر اعضای خانواده، نقش حاکمیت بسیار مؤثر است. خانواده در عین حال که کوچکترین واحد اجتماعی محسوب می شود، یکی از مهم ترین واحدهای شکل گیری جامعه هم به حساب می آید، یعنی اگر این نهاد اجتماعی را از جامعه حذف کنیم دیگر اجتماعی شکل نخواهد گرفت. باید گفت تمامی نهادهای جامعه اعم از نهاد های سیاسی و حکومتی، آموزش و پرورش، اقتصاد و مذهب، همگی در نوعی در وابستگی مستقیم با نهاد خانواده هستند بنابراین در کنار هر خانواده، حاکمیت نقش مهمی را در تعلیم و آموزش خانواده ها دارد. دکتر ساعی می افزاید: جامعه جدید

چرخه سالم
این جامعه شناس خاطرنشان می کند: در این راستا اخیراً قانونی وضع شده که میزان ساعات کاری کارمندان کاهش داده شده است. این خود اقدامی مثبت برای رفاه خانواده هاست تا پدر و مادر زمان بیشتری را در کنار فرزندان خود بگذرانند، اما موضوع اصلی این است که باید خانواده ها را به سمتی هدایت کرد تا از با هم بودن لذت ببرند. این موضوع و ارائه آموزش های نوین در صدا و سیما و فضای مجازی در این زمینه می تواند توجه خانواده ها را بیشتر جلب کند. وی می افزاید: یک پدر و مادر دلسوز، مسئولیت پذیر و بدون نگرانی از بحران های مالی، بدون شک در آرامش می توانند به شکل اساسی و اصولی در تربیت فرزندان خود نقش آفرینی صحیحی داشته باشند. اگر هر فرد در دوران رشد خود تا زمان ازدواج به شکلی صحیح در خانواده تربیت شود، می تواند پدر و مادر ایده آلی در آینده برای فرزندان و نسل بعدی باشد تا شکل ساختاری جامعه ای سالم را بسازد. توجه پدر و مادرها به زمانی که برای تربیت فرزندان خود می گذارند هم بسیار مهم است و در شکل گیری شخصیت شان در آینده تأثیرگذار خواهد بود. شکل گیری یک خانواده سالم می تواند جامعه ای سالم و پویا را به دنبال داشته باشد.

به عنوان یک جامعه صنعتی و مدرن و حتی جامعه ای که خودش را از اجتماع سنتی کنده ورها کرده، شکل گرفته و در این میان نقش اعضای خانواده در گذر زمان تا حدودی تحت تأثیر شکل مدرنیته قرار گرفته است. با وجود این میان کارشناسان اختلاف نظرهایی وجود دارد که آیا جامعه ایران جزو جامعه مدرن به شمار می آید یا جامعه ای است که در حال گذار از جامعه سنتی به سمت مدرن است. مناقشاتی در این راستا وجود دارد اما بحث این است که با توجه به تغییرات و تحولات بزرگی که امروزه شاهدش هستیم، شکل ساختاری خانواده نسبت به گذشته تغییر کرده است؛ به دلیل مشکلات اقتصادی پدر و مادر زمان زیادی از وقت خود را در محل کار سپری می کنند و برای تأمین هزینه های مالی مجبور به کار دوری از فرزندان شان هستند، یعنی خانواده در گذر زمان از تحولات صنعتی و اقتصادی اثر گرفته است و به همین دلیل پدر و مادرها زمان کمتری را با

فرزندان خود می گذرانند و گفت و گوی کمی با آنها دارند. به عبارتی گاه می بینیم که خانه تبدیل به یک خوابگاه خانوادگی شده است و همین موضوع بر انسجام خانواده تأثیر می گذارد. تأثیر این جریان در خانواده را در جامعه هم می توان دید. با این روند هر دو عضو اصلی خانواده به حدی خسته و بی حوصله هستند که کمتر توان گفت و گو و رسیدگی به مشکلات فرزندان شان را دارند و توجه کمتری به نیازهای احساسی و مشکلات روزانه فرزندان شان می کنند. در چنین شرایطی حتی روابط عاطفی پدر و مادر با هم نیز دچار اختلال می شود.

مسئولیت پذیری والدین و برنامه ریزی برای ارتباط بیشتر با فرزندان ضروری است

دکتر ساعی، در پاسخ به این سؤال که چه راهکارهایی برای به حداقل رساندن این مشکلات و حفظ انسجام خانواده در جامعه وجود دارد، اظهار کرد: برای برطرف کردن این مشکلات، در نقش فردی، ابتدا پدر و مادر باید مسئولیت پذیر باشند و تلاش کنند با وجود تمامی مشکلات اقتصادی و کاری، زمانبندی صحیحی برای رسیدگی و توجه بیشتر به فرزندان شان داشته باشند و زمانی را حتی کوتاه برای گفت و گو با آنان و ابراز محبت در نظر بگیرند. بدون شک مسئولیت پذیری این دو می تواند نقش کلیدی در حفظ انسجام خانوادگی داشته باشد.

وی می افزاید: در مرحله بعد، دولت باید طوری در سیاست گذاری های اجتماعی برنامه ریزی کند تا رفاه اجتماعی بیشتری برای خانواده ها فراهم شود تا آنها بتوانند فرصت و زمان بیشتری برای دولت بتوانند سیاست های اجتماعی اش را در جهت رفاه افزایش دهد، شرایط زندگی برای خانواده ها بهتر و شکل بیشتری برای در کنار هم بودن اعضای خانواده ها فراهم می شود.

نیم نگاه

آنچه ارزش به حساب می آید

همه خانواده ها رویکرد یکسانی به ارزش ها ندارند، اما تعریف دقیق آنها مهم است. در اینجا به پنج نوع از ارزش های خانوادگی می پردازیم که در همه خانواده ها باید ایجاد شود.

● **ارتباط با دیگران /** خانواده شما احتمالاً دارای مجموعه ای از ارزش ها هستند که نحوه رفتار با دیگران را دیکته می کنند. این ارزش ها می توانند نحوه توسعه روابط شما با افراد دیگر را مشخص کنند. برای مثال اینکه شما و خانواده تان باید به طور کلی با افراد دیگر از جمله غریبه ها چگونه رفتار کنید. برخی از خانواده ها معتقدند که همه سزاوار احترام هستند. خانواده های دیگر معتقدند که این احترام باید به دست آید و این به مرور زمان اتفاق می افتد. اینکه خانواده تان چگونه به روابط خود با دیگران می نگرند، می تواند به شما کمک کند چگونه با موقعیت های ناخوشایند برخورد کنید. به عنوان مثال، اگر کودکان خانواده دچار مشکلی شوند یا با بچه دیگری دعوا کنند، چه واکنشی نشان می دهید؟

اینها همه سؤالات مهمی هستند که باید هنگام ایجاد ارزش های خانوادگی خود در نظر بگیرید. ● **ارتباط با یکدیگر /** در برخی موارد، نحوه اداره روابط خانوادگی با نحوه برخورد شما متفاوت است. به عنوان مثال، برخی از خانواده ها با این فرض کار می کنند که خانواده در اولویت است، مهم نیست که چه اتفاقی می افتد. برخی خانواده ها اما رویکرد برابری طلبانه تر را ترجیح می دهند.

در هر صورت، تعیین ارزش ها نشان می دهد اعضای خانواده چگونه با یکدیگر رفتار کنند. نحوه رفتار کودکان با هم یا با والدین و نحوه رفتار والدین با هم یا با کودکان بر اساس این ارزش ها تعریف می شود.

● **ارتباط با خود /** اصول خانوادگی می توانند قوانینی را برای نحوه رفتار با دیگران در داخل و خارج از خانواده تعیین کنند. اما آنها قادرند نحوه رفتار هر فرد با خود را هم نشان دهند.

وقتی افراد کار اشتباهی انجام داده اند چگونه باید رفتار کنند؟ زمانی که روز بدی را سپری می کنند یا با مواجه با احساسات خود مشکل دارند، چه باید بکنند؟ در این مسیر باید بدانید نحوه رفتار شما با خودتان به همان اندازه مهم است که با دیگران رفتار می کنید.

● **اولویت ها /** خانواده شما چه اولویتی دارند؟ برخی از ارزش ها می توانند مشخص کنند که چه چیزی برای خانواده شما بشدت اهمیت دارد و چه چیزی کم اهمیت است. برای مثال، اینکه چه مراسم مذهبی برای خانواده شما مهم است یا چگونه سنت ها را حفظ می کنید یا چه نوع آموزشی برای فرزندان خود ارائه می کنید یا چگونه با استرس مقابله می کنید، تنها قسمت کوچکی از اولویت های خانواده را نشان می دهد.

مقابله با چالش ها

چالش ها اجتناب ناپذیر هستند. ارزش ها دیکته می کنند که وقتی چالشی به سراغ شما می آید، چگونه با آن مقابله کنید. این راهکارها به اخلاقیاتی چون صبر و استقامت مرتبط است. وقتی این نوع ارزش ها و اخلاقیات را ایجاد می کنید، ابزارهایی را در اختیار خانواده تان قرار می دهید که برای گذر از دوران سخت به آنها نیاز دارند.

هر روشی پاسخ یکسانی نخواهند گرفت چون شرایط و نحوه زندگی یکسان نیست. با این همه می توان این سه روش را در نظر گرفت:

۱. **مدل سازی آنچه باید انجام شود**
این روش شامل مدل سازی ارزش هایی است که می خواهید آموزش دهید و برای افراد در هر سنی خوب کار می کند. قبل از اینکه از اعضای کوچک تر خانواده انتظار داشته باشید از رفتاری پیروی کنند، بزرگسالان باید این رفتار را نشان دهند. فرض کنید می خواهید مهربانی با خود را در خانواده تان ایجاد کنید. وقتی اشتباهی مرتکب می شوید آن را بپذیرید و به جای اظهار نظرهای تحقیر آمیز با مهربانی با خودتان رفتار کنید.

۲. اخلاقی کردن

با خانواده تان صحبت کنید و ارزش ها را توضیح دهید و از انجام خلاف آنچه اخلاقی می دانید، خودداری کنید. به عنوان مثال اگر برای مهربانی و شفقت ارزش قائل هستید، از غیبت کردن و حرف زدن پشت سر مردم خودداری کنید یا اگر دروغ گفتن را غیر اخلاقی می دانید زمینه ای فراهم کنید تا اعضای خانواده تان نیازی به دروغ گفتن نداشته باشند.

۳. شفاف سازی

برای الگوبرداری اعضای خانواده تان از ارزش های خانوادگی باید شفاف سازی کنید. دانستن اینکه چه عکس العملی چگونه باید باشد و چرا، علاوه بر رفتار خودتان در مواقع مشابه، نیازمند توضیح است بویژه برای کودکان.

چگونگی انتقال ارزش های خانوادگی به محل کار

تأثیر ارزش های خانواده بسیار فراتر از محدوده خانه است. ارزش های خانوادگی نشان می دهد شما چه کسی هستید. آنها به ظاهر و رفتار شما در محل کار و اخلاق کاری تان، همین طور بر نحوه انجام کار و اولویت بندی وظایف تان تأثیر می گذارند.

مرزهای خود را حفظ کند. خانواده هایی که برای مرزها ارزش قائل هستند باید بگیرند چگونه به طور مؤثر ارتباط برقرار کنند. اگر بچه دارید، آموزش برقراری ارتباط بین مرزها برای کمک به آنها بسیار مهم است. آنها باید یاد بگیرند که مجاز به نه گفتن هستند، همچنین به مرزهای افراد دیگر احترام بگذارند و آنها را مجبور به اجرای خواسته های شان نکنند.

● **وقت گذراندن با خانواده:** وقتی خانواده بخشی از ارزش های شماست، در نظر گرفتن زمان برای در کنار هم بودن اولویت دارد. به این ترتیب حتی اگر هر یک از اعضای خانواده درگیر کارهای فردی شان باشند با این حال تازش می کنند تا همه، زمانی را دور هم جمع شوند و برای هم وقت بگذارند. مثلاً داشتن یک وعده غذایی در کنار هم آن هم با کنار گذاشتن تلفن همراه یا میهمانی خانوادگی هفتگی می تواند بپذیرند که شکست می تواند بخش مهمی از یادگیری باشد. همچنین اینکه چگونه زمانی که بلافاصله به نتیجه نهایی که امیدوار بودند نمی رسند صبور باشند. پشتکار تقریباً در تمام جنبه های زندگی یک مهارت مهم است. با این حال مهم است که به کودکان پیامی بدهیم محدودیت های خود نیز احترام بگذارند. پشتکار نباید به بهای رفاه باشد. پشتکار بدون مراقبت از خود می تواند منجر به فرسودگی شغلی شود.

چگونه ارزش ها را در خانواده خود ایجاد کنیم؟

راه های زیادی برای القای ارزش ها در خانواده وجود دارد و هر روشی مزایا و معایب خود را دارد. به علاوه، همه به

تصور کنید بزرگ شدن چقدر برایشان سخت است. با این همه، قوانین روشن خانواده می تواند به کودکان کمک کند احساس هویت کنند. به عبارتی، حتی اگر دنیای اطراف آنها مبهم باشد، می دانند که می توانند برای شناسایی خود به این اخلاقیات تکیه کنند.

ارزش ها ساختار ارائه می دهند

کودکان با الگوبرداری از کاری که اطرافیان شان انجام می دهند، یاد می گیرند. آنها همیشه از پدر و مادر خود در خانواده رفتارهای خاص را می آموزند زیرا به دلیل انعطاف پذیری مغز، بسته به محیطی که در آن رشد می کنند، می توانند سازگار شده و تغییر کنند. می توان گفت هنگامی که والدین یا سرپرستان از مجموعه ای از ارزش های روشن پیروی می کنند، در مورد درست و نادرست بودن شفافیت دارند. از سوی دیگر ارزش های نامشخص می توانند برای کودکان ناسازگاری ایجاد کنند. اگر ارزش های خانواده دائماً تغییر کند، ممکن است کودکان برای تشخیص درست از اشتباه سردرگم شوند. در صورت وجود اختلافات عمیق در ارزش های فردی پدر و مادر و تضاد رفتارها، یاشان با هم، کودکان در خانواده گیج و سردرگم می شوند. تعریف ارزش های خانوادگی به جلوگیری از سردرگمی کمک می کند و تعریف روشنی از درست و غلط ایجاد خواهد کرد.

ارزش های خانوادگی و تأثیر آن بر جامعه

ارزش های خانوادگی ریشه های سازندگی نسل آینده هستند. آنها به ما اطلاع می دهند که تصمیم گیرندگان آینده ما به عنوان چه افرادی بزرگ خواهند شد. به عنوان مثال اگر چندین خانواده سخاوتمند در ارزش های خود پیاده کنند، نسل بعدی سخاوتمندتر خواهند شد. ارزش های خانواده یکی از تأثیرگذارترین مؤلفه های جامعه است که تکامل جامعه را در پی خواهد داشت.

ارزش های که این روزها مطرح اند

فهرست ارزش هایی که می توانید در خانواده خود القا کنید بلند است، اما

ارزش های خانوادگی این قدرت را دارند که به هر کسی که بخشی از خانواده تان است شکل دهد و با تربیتی خاص وارد جامعه کند.

ترجمه

ارزش های خانوادگی در اکثر مواقع، شما و سایر اعضای خانواده تان را تعریف می کند؛ بخش بزرگی از الگوهای رفتاری افراد در خانواده شکل می گیرد و این الگوها تأثیر گرفته از ارزش های مطرح در خانواده است. این ارزش ها اغلب راهنمای برای تصمیم گیری ها و چگونگی انتخاب مسیر زندگی محسوب می شوند. ارزش های خانوادگی است که مشخص می کند شما و سایر افراد خانواده چه چیزی را درست یا نادرست بدانید و می توانند به شما کمک کنند هنگام تصمیم گیری در زندگی روزمره ثابت قدم بمانید و قادر است تصمیمات گرفته شده فردی را در شرایط سخت و چالش ها هدایت کند.

این امر بویژه زمانی صادق است که وسوسه می شوید بر اساس یک واکنش عاطفی تصمیمات عجولانه بگیرید. وقتی ارزش های خانوادگی را به وضوح در خانواده ایجاد کرده باشید، می توانید مکث کنید و به جای اینکه واکنش لحظه ای و احساسی نشان دهید، مسیری را بر اساس آنچه ارزش ها نشان می دهند انتخاب کنید.

ارزش های خانوادگی چیست؟

ارزش های خانوادگی یا همان قوانین خاص خانوادگی، همان خصوصیات اخلاقی است که با حد و مرز برای اعضای یک خانواده تعیین می شود. این قوانین به زندگی و نحوه برخورد ما با چالش ها کمک می کند.

اخلاقیات به صورت قوانینی خاص سیستم ارزشی را ایجاد می کنند و می توان گفت آنها هستند که تأثیر زیادی بر تربیت فرزندان دارند. این اخلاقیات شامل احساس تعلق، انعطاف، احترام، صداقت، بخشش، دست و دلبازی، کنجکاری، برقراری ارتباط مناسب، مسئولیت پذیری و البته آداب و سنن است. ارزش ها، هم مهم و هم شخصی هستند، اما افراد کمی ارزش های شخصی خود را انتخاب می کنند و اکثر ارزش هایی را دنبال می کنند که در دوران کودکی فرا گرفته اند.

در همه خانواده ها ارزش ها آگاهانه به اعضا القا نمی شود، بلکه اغلب به طور ضمنی از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود. اغلب این ارزش ها مورد تردید قرار نمی گیرند، حتی اگر برای نسل فعلی مناسب نباشند.

